На гости у ...

Където има грешка, има и прошка

Д-р Иван Гаджев с българското знаме

Иван Гаджев е политически емигрант, прехвърлил се нелегално в Гърция в района на заставата на Годешево на 2 юли 1968 г. Прекарва 6 месеца в бежански лагер в южната ни съседка, след което е изпратен в Детройт, където има дом и до днес. На 67 годишна възраст Иван Гаджев се отдава на своя младежка мечта да създаде в родния Гоце Делчев нещо за себе, за младата генерация и да се съхрани паметта на стотиците емигранти, чиято съдба е имал щастието или нещастието да сподели. Не е останал безпристрастен към политиката зад океана, не е безразличен и какво се случва в демократична България. Общото му мнение за родните политици е, че са забравили завета на хан Кубрат и снопа пръчки. В кабинета му има цяла стена със снимки на Рейгън, Горбачов, Елцин и Папата. Нарича ги гробокопачите на комунизма и с това обяснява причината да ги подреди на видно място. Иван Гаджев смята, че новата вълна емигранти - икономическите, правят грешка, защото напускат родината с дипломи, а там се примиряват да започват от нулата като метат улици и мият тоалетни. Макар, че и той е започнал като черноработник в световноизвестна компания.

- Г-н Гаджев, как протече живота ви далеч от Гоце Делчев, в Детройт?

- Това е описано в книгата ми "Откраднатото детство". Когато отидох в Гърция съответните служби ме попитаха къде искам да отида. Аз исках в Западна Германия, защото е близо, мога да слушам радио София и защото не бягам от родината си по собствено желание. Но те казаха : "Не, отиваш в Америка". И така решиха съдбата ми. Пристигнах в Америка без да знам езика, нямах един лев в джоба. Посрещна ме един приятел на баща ми, свещеник от Неврокопска митрополия - отец Георги Николов. Той ме настани на квартира. Започнах работа в "Coca Cola", миех бутилки. За 5-6 месеца спестих малко пари и спрях да работя, за да науча език. Отне ми пет години за да науча английски и да се дипломирам в Америка, да получа право на частна практика по ветеринарна медицина. И тогава всичко стана лесно. Дойдоха парите, съпругата, децата и уважението от страна на американците, с които работя в републиканската партия.

- Разкажете за семейството си?

- Съпругата ми Цвета е родена в Америка, но родителите й са от с. Сливово, Охридско. Нейните дядовци, баби, чичовци също са емигрирали в Щатите при Балканската война. Жена ми е живяла повече с баба си и от нея научава български език. Цвета е счетоводител по професия и както казват, зад всеки малък човек се намира една голяма жена. Без нея нищо нямаше да стане възможно. Тя е като баланс. Когато избухна, тя ме успокоява и когато "падна", тя ме "повдига". Сега се обажда през 2-3 дни, пита какво правя, как вървят нещата. Семейството ми е в Детройт, но всички са идвали тук. Имаме пет деца. Най-голямата - Катерина е преподавател по английски език. После се роди Илия, който се занимава с лечение на ракови заболявания. После е Тодор, четвърти курс студент по кинезитерапия в България. Третият ми син - Христофор е треньор по футбол в една гимназия. Най-малката, Мария, също е студентка и ще става учителка. Само Тодор учи в България и добре, че го пратих, защото без него нямаше да можем да построим института в Гоце Делчев. Много ценен работник се оказа и тук нищо не става без благословията му. Катерина обича България повече от другите, идвала е три пъти. Аз й казах: "Защо не си намериш един хубав българин, като мен, и да продължиш традицията?"А тя ми отговори, че има хубави българи, но е забелязала, че американски момичета се омъжват в България, връщат се в Америка и след една година се развеждат, защото бракът е бил само за да може някой да се измъкне от България.

- Как сте възпитавали децата си, какви са те - българи, македонци или американци?

- Единственото, което е правилно. Те отиват в българска черква, кръстени са от български свещеник, техният баща е българин, те са американци с български корен. Те са българи, няма нищо македонско у нас.

- Вие сте членували в Македонската патриотична организация зад океана, разкажете за нея?

- Това е една емигрантска организация, създадена в Америка през 1922 г. Тогава повечето от емигрантите са били от югозападните части на България, от областта Македония. Тя остана като по-масова организация в Северна Америка иначе има и други - български национален фронт, български национален комитет, български земеделци, монархисти и т.н. Македонската патриотична организация се занимаваше със строене на български черкви и училища към тях, един път на година се организираха конгреси, на които се произнасяха политически речи за освобождението на Македония, за присъединяването на Македония към България, което стана утопия. Това вече не е възможно понеже си има македонска държава, македонски език, македонска парична единица, знаме и химн. Това е отделна държава. Ние не можем да я вземем, но те може да вземат Пиринския край, ако не слушкаме пред американците, че и такива планове е имало. Но македонският въпрос го няма, той е решен, има македонска държава, която веднага се адаптира към политическия курс на САЩ.

- Защо се оттеглихте от тази организация?

- Тя беше основана като българска организация, на българите от Македония. На 19 май 1934 г. стана преврата в България, ВМРО беше разбита. Едни от водачите на бяха затворени, други избягаха и организацията престана да съществува. Като реакция на този преврат, водачите на ВМРО, включително и Иван Михайлов, се обидиха много на България, и успяха да превърнат българската линия на организацията, в някаква си македонска. Но най-страшното, което направиха, беше, че те изхвърлиха българския трибагреник от черквите, от домовете си, от клубовете си. Забраниха на българския владика Андрей Велечки, който дойде в Америка 1938 г., да носи българския трикольор на владишкия си жезъл. Това е престъпление. През 1974 г. по настояване на Иван Михайлов аз трябваше да върша вътрешната работа в организацията. И като секретар, запознат с протоколи и материали, които обикновените хора не могат да видят и да разберат, разбрах че това вече не е българска организация. Тогава казвах на българските дипломати, които идваха при мен, че тази организация е антибългарска и точно така стана.

Синовете и дъщерите на сем. Гаджеви

- Във фоайето има много снимки от живота на МПО?

- Във фотоизложбата има снимки на хиляди български емигранти - сватби, погребения, тържества, честване на Гергьовден, деня на Кирил и Методий, Илинден и други. Ние не можем да сложим всички, повечето се намират във фото архива, има оригинални снимки от преди 100 години. Тук има 30 хиляди тома балканистика, история на България, книги на всички езици, отразяващи проблемите на Балканския полуостров. Авторите са световно известни. Всичко, което се е писало на Запад и съм чул, че е достъпно, съм го купувал.

- Кой очаквате да чете тези книги?

- Това не е публична библиотека, където бай Кольо и баба Стоянка да дойдат да си прекарат свободния ден като пенсионери. Това е Институт по история на българската емиграция в Северна Америка, с архив, който никъде го няма, защото е архив на отделни лица дошъл направо при мен. Всичко е достъпно и безплатно за учени, които работят и пишат по различни въпроси за българите и се нуждаят от източници. Фондът ще е от полза на историци, професори, академици и студенти, които имат препоръка от професор, че при разработката на научна тема се нуждаят от допълнителен материал, който го има при нас и на английски, руски, френски и немски език. Този частен институт носи името на баща ми - Илия Тодоров Гаджев. Баща ми беше убит без съд и присъда от комунистите, а след туй напълно реабилитиран през 1993-1994 година.

- Защо е бил убит?

- Убит е без всякаква причина, заедно с други 100 хиляди българи, тъй като Народният съд трябваше да наказва виновните за въвличането на България във Втората световна война. От Неврокопския край бяха избити земеделци, дърводелци, учители, които нямат нищо общо с намесата на България във войната, просто това бе една политическа ярост на комунистите към бъдещи политически опоненти. Разчистване на пътя към властта.

- Всичко това е твърде неразбираемо за младото поколение?

- Опитвам се до 9 септември за издам книга, обхващаща поименно всички избити от комунистическата власт, всички семейства изселени от Неврокопска околия, всички хора обвинени в престъпления, които не са извършили. Така, че младата генерация ще има възможност да чете една книга от 300-400 страници с имената на хората и семействата, които бяха малтретирани в нашия красив Пиринski край.

- Колко време писахте тази книга?

- Един месец, но материалите са събирани 50 години. Досега не е имало публично признаване на допуснатите грешки. Където има грешка, има и прошка, но прошката трябва да бъде потърсена.

- Кой трябва да поиска прошка, живи ли са палачите?

- Преди няколко години палачите си отидоха с думите: "Нищо не знам". Но има все още живи - партизанският командир Григор Марков Григоров, Юсев, доскоро беше и Гулев...има още доста живи от тях.

- Вие бихте ли дал прошка?

- Никога не съм се сърдел на тях, защото те бяха някакви дребни пионки в голямата игра. Аз се имам обвинения към партия и системата, които допуснаха такова нещо да стане.